

SALSA

Bron: (Jeroen Con Sabor)

<http://home.wanadoo.nl/thelatinworld/index.html>

Salsa is een muziekvorm, opgebouwd uit verschillende in elkaar vervlochten ritmische patronen en een melodie die bij gratie van het ritme het geheel versiert. Ingewijden hebben van dit alles geen last en voegen er enkele puntige danspasjes aan toe.

Het luchtige geheel blijkt na enige tijd toch nog rondom een structuur te draaien. Een zich steeds herhalend vast ritmisch motief, dat bij elke Latin-muzikant bekend staat als de clave. Een feeling afkomstig uit West-Afrika die in het Caribisch gebied uitgegroeid is tot een ritmisch patroon, dat miljoenen Salseros in de ban houdt.

Vroeger stond er in het orkest iemand op twee hardhouten stokjes dat motief, de clave, te tikken. Zang, dans en muziek zijn in de salsa zeer sterk met elkaar verbonden. Alle drie gehoorzamen ze aan het ritme van de clave. Elke muzikant musiceert op en om de Clave heen. Zo is het arrangement geschreven en het geheel moet 'in' die Clave klinken. Doet men dat niet, dan 'wringt' het geheel en al snel is de muzikant dan uit de Clave,

Het vlechtwerk rondom dat motief kan op een gegeven moment zo hecht in elkaar zitten dat er bij de aanwezigen een gevoel van welbehagen ontstaat. "E ta zona sera", luidt het dan in het Papiamento. Letterlijk: "Het klinkt gesloten". In de funk-jazz termen zou men zeggen: "The band sounds thight".

De salsamuziek bestaat veelal uit twee delen. Het eerste gedeelte doet denken aan een happening waarbij de instrumentalisten elkaar aftasten en de zanger de aanhef van een gebeurtenis bezingt. Op een gegeven moment komt er echter een ommekeer in het geheel en laten de muzikanten het accent steeds op dezelfde plaats vallen. Dit is het tweede gedeelte. Het koor valt dan in en herhaalt zich steeds. De voorzanger improviseert door en langs het koor heen. Die vertolker bezit dan een beperkte vrijheid tussen het koor door. Een goede sonero is een zanger die de kunst verstaat tussen het koor door te 'jongleren' zonder daarbij de melodie en Clave 'uit het oog' te verliezen.

Het is geen wonder dat terecht gezegd wordt dat salsa een muziekvorm is vol misplaatste stiltes en anticipaties. Het arrangement mag wel vaak op papier staan, maar behoeft muzikanten met de juiste feeling zodat de zaak blijft swingen.

Salsa dansen

De manier van salsa dansen verschilt zo hier en daar wat. De Portorikanen en Cubanen plaatsen het accent anders dan de bailadores op Curaçao. Voor die lokale salsadansers lijkt het dan net alsof de bailadores uit Cuba en Puerto Rico uit de maat dansen (Casino). Uiteraard kun je dat echter moeilijk zeggen van mensen die uit een gemeenschap komen waar de salsamuziek is ontstaan.

Op zoek naar de roots van de Salsa

Op zoek naar de roots van deze muziekstijl, komen we in eerste instantie terecht op Cuba. Om preciezer te zijn, in het begin van de 20e eeuw. Een expeditie naar de achtergronden van de salsamuziek, loopt dan parallel met de doorbraak van het Afro-Cubaanse slagwerk op de populaire

muziekscène op Cuba.

Het Havana van de jaren twintig bestond uit ettelijke culturen en dientengevolge cultuurelementen die analoog aan de koloniale situatie naast elkaar bestonden.

Afro-Cubaanse muziek en Noord-Amerikaanse charleston en foxtrot. Danzas, guarijas en habaneras van eigen bodem en conform de geest destijds een intolerante en repressie van alles wat zwart was.

In het kleurrijke en dynamische culturele mozaïek van de voormalige slavenculturen van de vorige eeuw, waren de abakua, Congo en Yoruba een niet weg te denken onderdeel van de koloniale traditie. De Congo's vormen verschillende sekten gebaseerd op de oude Bantu-culturen, vermengd met invloeden uit het katholicisme.

De Abakua en Lucumi bleven tot voor kort zeer besloten sekten. Star, dogmatisch en ondoorgrondelijk voor niet-ingewijden en buitenstaanders. Pas veel later, in de jaren zestig, begonnen de gesloten gemeenschappen van de Lucumi's en Abakua's in de openbaarheid te treden. De Bantu-cultus bleek niet zo homogeen en georganiseerd.

Het gevolg hiervan was dat de muziek en dans gemakkelijker buiten het veld van de cultus kon worden gebracht.

De verschillende sekten zoals de Palo Monte, Kimbasa, Mayombe en Briyumba lieten zich tijdens hun rituelen begeleiden door andere unimembrafone trommels genaamd Tambores Yuka. De drie trommels (Caja, Cachimbo en Mula) vormen de directe voorlopers van de tegenwoordige conga's in de salsa orkesten.

De gestage ontwikkeling van de salsamuziek en muziekinstrumenten van de Conga's bereikte een hoogtepunt in het begin van deze eeuw, toen in Havana en Santiago het stadsproletariaat dans en muziek van de Bantu ging assimileren aan de Europese structuur in de muziek.

Zo ontstond de Rumba. Door die ontwikkelingen ondergingen vele slagwerk-instrumenten uit de Bantu-culturen op Cuba een transformatie. De boku, een langwerpige dubbelslagwerkinstrument uit het oosten van Cuba, onderging enkele veranderingen en werd als bongo een onmisbaar element in de latere son.

Salsa, saus in het Spaans, is een begrip waar en veel en weinig onder valt. In de enge zin is salsa een muzieksoort, een moderne variant van Latijns-Amerikaanse muziek. In de brede zin van het woord is salsa een verzamelnaam voor diverse soorten Latijns-Amerikaanse muziek en dans. Hoe zit dat nu precies en waar komt die salsa eigenlijk vandaan.

Zoals gezegd, "salsa" betekent in het Spaans niets anders dan "saus". Cubaanse muzikanten gebruikten de term echter ook wel eens om in een nummer een smeugig gedeelte aan te duiden. In veel Zuid Amerikaanse muziek komt een nummer na enkele coupletten tot een climax, meestal in het zogenaamde montuno-gedeelte. Dit is een deel van een nummer dat iets extra's heeft, wordt als het ware overgoten met een lekkere saus/salsa.

Emigranten

Na W.O. II trokken veel Latino's waaronder Cubanen, Puertoricanen, Colombianen en Venezolanen naar de V.S. waar ze zich met name concentreerden in New York City. Allen brachten hun muzikale bagage mee. Zo hebben de Cubanen bijvoorbeeld hun son, guaracha, rumba en danzon.

Later kwamen daar de populair geworden mambo en cha-cha-cha bij.

Puertoricanen brachten hun bomba en plena mee. Om enige or-dening aan te brengen in deze terminologische jungle, werd naar een verzamelnaam gezocht die ook een buitenstaander kan onderscheiden.

Op welk moment precies is moeilijk te zeggen, maar op een gegeven moment is de term "salsa" geadopteerd als verzamelnaam voor Latijns-Amerikaanse ritmes.

Na verloop van tijd raakte de term "salsa" echter verbonden met een bepaald ritme. Dit gebeurde zo rond de opkomst van het populaire platenlabel Fania in de vroeg-zeventiger jaren in New York. Artiesten die onder het Fania-label actief waren zijn: Celia Cruz, Willy Colon, Tito Puente, Ruben Blades en Ismael Miranda.

Je zou dus kunnen stellen dat salsa is ontstaan in New York, maar grotendeels is afgeleid van en geïnspireerd op Cubaanse muziek.

Nog steeds is New York een van de hot-spots van het salsagebeuren. Toonaangevend is nu het RMM label met artiesten zoals Jose Alberto, La India, Marc Anthony, Tito Nieves en Celia Cruz.

Op het eiland Cuba is een buitengewoon grote verscheidenheid aan ritmes / muzieksoorten ontstaan.

Als verklaring hiervoor kan een aantal factoren aangewezen worden, zoals bijvoorbeeld de kolonisator van dit eiland, Spanje.

De Spanjaarden hadden zelf al een sterke eigen muzikale traditie, die ze met zich meebrachten naar de "nieuwe wereld".

Daarnaast lieten zij als een van de weinige Europese koloniale mogendheden de slaven vrij in het praktiseren van hun eigen muziek- en dans-uitingen.

Centraal in de muziek van de uit Afrika afkomstige slaven, stond de trom en het ritme. De Spanjaarden brachten hun Europese instrumenten mee, zoals de gitaar, de piano en diverse blaasinstrumenten.

Melodie speelde in de Europese muziek een centrale rol. Uit deze vermenging van Afrikaanse ritmes en Europese melodieën is de veelheid aan Cubaanse muziek ontstaan.

Onder deze muzieksoorten vindt je zowel sterk op Afrikaanse leest gestoelde muziekvormen zoals de santeria-muziek behorende bij het Yoruba -geloof en de rumba als de meer van de Europese muziek afgeleide danzon, habanera en son.

De son, parel van de populaire Cubaanse muziek, de blues van Cuba is aan het eind van de vorige eeuw ontstaan in de Oriente, de streek in het oosten van Cuba.

Belangrijke stad in dit gebied is Santiago de Cuba, eens de hoofdstad van Cuba.

De traditionele son wordt gespeeld op de tres (gitaar), marimbula (houten box met metalen platen) of contra-bas, bongo (twee trommeltjes) en claves (twee korte houten stokken). Later werden hier maracas en trompet aan toegevoegd. De claves zijn twee stokjes die een specifiek ritme aangeven, simpelweg de clave genoemd. Dit ritme vormt de basis van nagenoeg alle Cubaanse populaire dansmuziek en de hedendaagse salsa. Grote namen in de traditionele son zijn Ignacio Pineiro, Miguel Matamores en Arsenio Rodriguez.

De son is een belangrijke cultuuruiting geworden op Cuba met haar muziek, dans en poëzie en is nog steeds enorm populair. In Santiago de Cuba bestaat nog steeds het Casa de la Trova waar de traditionele son ten gehore wordt gebracht door bijvoorbeeld: Quatro patria.

Een andere populaire vertolker van de traditionele son, maar met een uitgebreidere bezetting is de groep Sierra Maestra.

De son ontwikkelt zich echter nog steeds. Zo brengen artiesten als Adalberto Alvarez en Isaac Delgado een moderne vorm van son ten gehore.

Onlangs heeft zich een ware revival van de traditionele son voltrokken. Door het door Ry Cooder verzamelde gezelschap Buena Vista Social Club, is de belangstelling voor de oude son klassiekers momenteel gigantisch groot.

Met een klap van de clave is een publiek bereikt en zijn verkopen gerealiseerd waar menig salsa-artiest al jaren van droomt.

De son werd door de Cubanen naar New York meegebracht. Door kruisbestuiving tussen de andere Latino's en de beschikbaarheid van nieuwe instrumenten en elektronica werd son salsa.

Veel oudere Cubanen zeggen dat salsa in essentie eigenlijk de muziek is die in de jaren veertig in Cuba werd gespeeld. In de film "Las raises de la salsa" (de wortels van de salsa) werd gesproken van son con son.

Daarmee trachtte men aan te geven dat de hedendaagse salsa een krachtige uitvoering is van de traditionele son. In essentie is het ritme van de salsa, de clave en de accenten weliswaar hetzelfde als de son, toch is salsa niet hetzelfde.

Het klinkt namelijk geheel anders. Salsa mag dan gebaseerd zijn op een oud concept, het is wel muziek van deze tijd.

Muziek die strak wordt gespeeld, waarbij gebruikt gemaakt wordt van moderne opnametechnieken waar-door het goed in het gehoor ligt.

Salsa voldoet aan de eisen van de dansers van deze tijd.

De moderne salsa is sterk genoeg gebleken om het op te nemen tegen de westerse rock en dance-industrie. Salsadansen wordt wereldwijd ge-praktiseerd en via de salsa ontstaat ook de interesse in andere Latin ritmes. Gek genoeg is het momenteel de oude son die de interesse voor de moderne salsa wekt!

Hoe het ook zij, alles is een erkenning van de kracht en schoonheid van de Latin muziek.

Ondertussen in Havana.

Terwijl de Salsa uit New York vanaf de jaren zeventig de wereld begon te veroveren, ging ook in Cuba de ontwikkeling van bijvoorbeeld de son door.

In eerste instantie zat die ontwikkeling vooral in het toevoegen van meer instrumenten zoals een blazerssectie, piano, bongo's en kleine percussie, conga's, fluit en viool. Hierdoor groeiden de son-trio's en kwartetten uit tot sextetos en uiteindelijk tot charanga orkesten zoals Original de Mazanilla, Orquesta Reve en Grupo Manguare.

Er werd echter ook naar nieuw wegen gezocht. Dit ging door het gebruiken van jazz elementen zoals bijvoorbeeld bij Irakere te horen is. Anderzijds werd gezocht naar nieuwe ritmes. Een goed voorbeeld hiervan is de Songo die Juan Formell en zijn band Los Van Van ontwikkelde.

De son is echter altijd de leidraad gebleven. Ook bij de moderne muziek van Cuba waaraan de naam timbre wordt gegeven. Basis is de son, maar hieraan zijn scherpere breaks en accenten toegevoegd. Ook wordt gebruik gemaakt van drumstel en synthesizers. Voorbeelden van deze moderne populaire Cubaanse instrumenten zijn Climax, Manollin en La Charanga Habanera.

Merengue is toch de vrolijkste en meest dansbare vorm van Latijnsamerikaanse muziek, al-dus Eddy Herrera (o.a. bekend van de hit Carolina).

Deze uitspraak geeft in een notendop weer, wat merengue ongeveer is. Want inderdaad is merengue een zeer vrolijke Latijnsamerikaanse muziek- en dansstijl en erg dansbaar bovendien.

De merengue is afkomstig van de Dominicaanse Republiek, een land op één van de grote Antillen, het eiland Hispaniola, dat de Dominicaanse Republiek moet delen met Haïti.

Dit moet gebeurt zijn zo in de eerste helft van de 19-de eeuw.

Ook voor de merengue geldt, dat hij ontstaan is uit zowel Europese als Afrikaanse invloeden en instrumenten. De traditionele merengue wordt gespeeld met een 'tambora', een trommel die zowel met een stok als met de hand bespeeld wordt en verantwoordelijk is voor de onmiskenbare roffel tussen de vierde en de eerste tel. Verder is er de 'guïro', een rasp, meestal van metaal, die over het algemeen met een afro-kam bespeeld wordt en een hoog raspend, slijpend tot sissend geluid voort brengt.

Onmisbaar in de traditionele merengues, ofwel merengue tipico, is ook de accordeon. Al heel snel is de

merengue uitgebreid met een saxofoon, die een belangrijke rol speelt in het onvermoeibaar antwoord op de zangpartij. Later zijn daar weer bijgekomen: de piano, een blazerssectie, bongo's en andere percussie en synthesizers. Vaak gingen deze aanvullingen ten koste van de accordeon.

De merengue is in haar geschiedenis voor vele politieke doeleinden gebruikt. Zo werd hij vlak na zijn ontstaan gebruikt om zich af te zetten tegen het buurland Haïti. In de periode van 1930 tot 1961 is de merengue gebruikt door de toenmalige dictator Trujillo. Deze dictator, zelf afkomstig uit de rurale streek, hield dusdanig veel van de merengue, dat hij er zeker van wilde zijn dat hij ze kon horen en dansen op ieder feest waar hij verscheen. Hij verklaarde de merengue daarom tot nationale muziek. Een tweede reden waarom hij dit deed, was om de oude (stadse) elite te pesten, die tot dan toe neer keek op de merengue. Deze ontwikkeling heeft de merengue in eerste instantie een enorme impuls gegeven. Het aantal Merengue-orkesten groeide explosief. Ook werd de merengue gebruikt als exportproduct: sterke radiozenders bliezen de merengue ver het Caribische gebied in.

Er was echter ook een muzikale keer-zijde aan de politieke bemoeienis met de merengue. Trujillo dulde, zoals het een dictator betaamt, geen ontwikkeling. De merengue bleef daarom steken op het niveau van de jaren dertig. Pas nadat Trujillo plaats maakte ging de ontwikkeling van de merengue verder. Ook in die tijd bleef de merengue voor politieke doeleinden gebruikt worden, in eerste instantie tegen Trujillo en later als protest op de Amerikaanse invasie in 1965.

Sinds de jaren zestig heeft de ontwikkeling van de merengue een ware vlucht genomen met de introductie van nieuwe instrumenten en techniek. De moderne merengues knallen tegenwoordig je speakers uit bij het draaien van bands al de Cocobanda, Rockabanda, Frescabanda en Rika-rena. Al deze bands houden echter wel vast aan de roots van de merengue: de guïro en saxofoon ontbreken vrijwel nooit en ook de tambora vind je meestal wel terug. Dat kun je niet vaak zeggen van de mengvormen die af en toe opduiken en waarin merengue gemengd wordt met rap of reggae of een discodreun. Er wordt echter ook nog wel veel merengue típico gemaakt.

Bron : Jeroen Con Sabor